

Bibliografie

Prvotní téma této knihy, a sice industrializace výroby potravin, je předmětem rozsáhlé bibliografie, kterou sepsali výzkumníci, novináři a odborníci z mnoha oborů. Při psaní pro mě mnohé z těch zdrojů byly zásadní. Mezi nesčetnými články, knihami a výzkumnými zprávami uvedu ty, které mi byly nejvíce užitečné, spolu s mnoha dalšími, jež jsem uvedl přímo v poznámkách pod čarou. Nejkomplexnější knihy na toto téma jsou podle mého názoru *Stuffed and Starved: Markets, Power and the Hidden Battle for the World Food System* od Raje Patela, který již před téměř deseti lety mistrně zanalyzoval všechny pokroucenosti potravinářského průmyslu, *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals* od Michaela Pollana a *Fast Food Nation: The Dark Side of the All-American Meal* od Erica Schlossera. Na téma přelidnění a nedostatku zdrojů jsou zásadní studie Lestera Browna, včetně *Full Planet, Empty Plates: The New Geopolitics of Food Scarcity*, *Plan B 2.0: Rescuing a Planet Under Stress and a Civilization in Trouble*, *Who Will Feed China? Wake-Up Call for a Small Planet*. Na téma podvýživy a špatné distribuce zdrojů mi byl velkou inspirací monumentální *El Hambre* od Martína Caparróse. Na téma různých modelů zemědělské výroby a střetu mezi průmyslovým zemědělstvím a „novými zemědělci“ je zásadním čtením esej nizozemského sociologa Jana Douwe van der

Ploega *The New Peasantries: Struggles for Autonomy and Sustainability in an Era of Empire and Globalization*.

Vztah mezi potravinami a financemi byl popsán z různých perspektiv novinářem Frederickem Kaufmanem, autorem publikace *Bet the Farm. How Food Stopped Being Food*, profesorem Luigim Russim v knize *Hungry Capital. The Financialization of Food* a Jennifer Clapp, autorkou knihy *Food*, a mimo to i různými akademickými studiemi, jež proběhly zejména po potravinové krizi v letech 2007-2008. Z těch bych chtěl vyzdvihnout studii S. Ryan Isaksona *The Financialization of Food: A Political Economy of the Transformation of Agro-food Supply Chains*.

Na téma masného průmyslu je zcela zásadní dílo bibliografie bezpochyby *Beyond Beef: The Rise and Fall of the Cattle Culture* od Jeremyho Rifkina, jehož první vydání z roku 1992 si stále zachovává svou mimořádnou aktuálnost. Na téma průmyslových chovů ve Spojených státech a koncentrace průmyslu doporučuji knihu *The Meat Racket. The Secret Takeover of America's Food Business* od Christophera Leonarda a *Pig Tales. An Omnivore's Quest for Sustainable Meat* od Barryho Estabrooka, dále *Farmageddon: The True Cost of Cheap Meat* od Philipa Lymberyho a Isabel Oakeshott, kde autoři analyzují náklady a environmentální důsledky průmyslových chovů. *Jíst zvířata* od Jonathana Safrana Foera je osobní, náročná a cenná cesta do hlubin amerického masného průmyslu. Kniha textů a fotografií *CAFO. The Tragedy of Industrial Animal Factories*, publikovaná Foundation for Deep Ecology, je zcela šokující, co se týče obrazů i informací, které přináší. Pokud jde o obsáhlé debaty mezi vegetariány, masožravci a zastánci umírněné konzumace masa, považuji za užitečné si přečíst

Defending Beef. The Case for Sustainable Meat Production a Righteous Porkchop. Finding a Life and Good Food Beyond Factory Farms od Nicolette Hahn Niman, *Meat. A Benign Extravagance* od Simona Fairlieho a *Dominion. The Power of Man, the Suffering of Animals and the Call to Mercy* od Matthewa Scullyho, který otázku rozebírá z pohledu soucitného konzervatismu (autor je přesvědčený republikán, bývalý člen týmu George W. Bushe, pro kterého psal projevy) plného biblických odkazů.

Téma sóji není v popularizačních textech tolik zpracované, a tak jsem čerpal spíše z vědeckých studií. Vztah mezi průmyslovým chovem prasat a expanzí „zázračné luštěniny“ je dlouze zpracován ve spisech Mindi Schneider z International Institute of Social Studies (ISS), například ve studii *Feeding China's Pigs. Implications for the Environment, China's Smallholder Farmers and Food Security* a *The Politics of Flexing Soybeans in China and Brazil*, sepsané s Gustavem Oliveirou, doktorandem na University of California v Berkeley. Oliveira je také jedním z editorů monografického čísla *Journal of Peasant Studies* roč. 43, č. 2 (březen 2016), nazvaného *Soy Production in South America. Globalization and New Agroindustrial Landscapes*, což je velmi cenný zdroj informací. Oběma vědcům jsem velmi vděčný za to, že mě seznámili s výsledky svého roky trvajícího výzkumu a poskytli mi vynikající rady. Totéž platí pro Janet Larsen, bývalou ředitelku výzkumu v Earth Policy Institute, která na toto téma publikovala několik studií. Na téma vztahu mezi sójou a masem a z toho vyplývajícího modelu výroby jsou velmi užitečné knihy a články Tonyho Weise, zejména *The Global Food Economy. The Battle for the Future of Farming* (2007) a *The Ecological Hoofprint. The Global Burden of Industrial Livestock* (2013).

Ani na téma tuňáka neexistuje žádná popularizační bibliografie. Za zcela nezbytnou považují četbu knihy (a shlédnutí dokumentu Ruperta Murreyho, který byl podle ní natočen) *The End of the Line. How Overfishing Is Changing the World and What We Eat* od Charlese Clovera, což je rozsáhlá reportáž ze čtyř koutů světa, která dokumentuje mizení ryb z našich moří. Užitečná je také kniha reportéra Paula Greenberga *Four Fish. The Future of the Last Wild Food*, zejména kapitola věnovaná tuňákovi. Na téma amerického tuňákového průmyslu je mnoho podrobností v knihách Andrewa F. Smithe *American Tuna. The Rise and Fall of an Improbable Food* a v *Tuna. A Love Story* od Richarda Ellise. Zbytek informací jsem dohledal ve zprávách FAO a nevládních organizací jako Greenpeace (která tento problém pečlivě sleduje). Historii španělských plaveb do západní Afriky popisuje kniha Josého Marii Ferarios Lázara, *Campañas de Dakar*, z níž jsem načerpal informace o světě Bermea a basckých rybářů dříve, než jsem se je vydal poznat osobně.

Odlehčeným úvodem k rajčatům by mohl být groteskní béčkový horor *Attack of the Killer Tomatoes* od Johna De Bella, v němž Ameriku ohrožuje rasa vraždících rajčat. Ve vážnějším duchu se nese vynikající kniha *Ripe. The Search for the Perfect Tomato* od Arthura Allena, která sleduje celou historii rajčat, od počátků jejich pěstování ve Střední Americe přes jejich rozmach v Itálii a Kalifornii až po jejich zavedení v Číně. Akademická studie Billa Pritcharda a Davida Burche *Agri-Food Globalization in Perspective. International Restructuring in the Processing Tomato Industry* vypráví o vývoji průmyslu zpracování rajčat po celém světě, zatímco *Tomatoland. How Modern Industrial Agriculture Destroyed Our Most Alluring Fruit* od Barryho Estabrooka

vnáší vhled do amerického rajčatového průmyslu. Na téma práce na polích v Itálii a „kaprálství“ je užitečné si přečíst knihu Yvana Sagneta *Ama il tuo sogno. Vita e rivolta nella terra dell'oro rosso a Uomini e caporali. Viaggio tra i nuovi schiavi nelle campagne del Sud* od Alessandra Leogrande.